

> Retouradres Postbus 20350 2500 EJ Den Haag

Aan: Deelnemers Deskundigenoverleg Contactmaterialen Levensmiddelen

Datum 2 februari 2017

Betreft Verslag vergadering ROW/DCL op 9 december 2016

**Directie Voeding,
Gezondheidsbescherming
en Preventie**

Regulier Overleg Warenwet

Bezoekadres:
Parnassusplein 5
2511VX Den Haag

T 070 340 79 11
F 070 340 55 54
www.rijksoverheid.nl

Inlichtingen bij
M. Kunst
m.kunst@minvws.nl
T 070 340 7969
www.row-minvws.nl

VERSLAG

Verslag van het **Deskundigenoverleg Contactmaterialen Levensmiddelen** van het **Regulier Overleg Warenwet** op **vrijdag 9 december 2016** in de **Apollozaal 2 (B-04.33)** van het Ministerie van Volksgezondheid, Welzijn en Sport, Parnassusplein 5 te Den Haag.

Aanvang: 10:00 uur

Ons kenmerk
VGP / 1091549

GENODIGDEN/AANWEZIGEN

Bijlagen

voorzitter hr J. Raaijmakers
secretariaat mw M. Kunst
Hr D. van Aken (NVWA)*
Mw S. Akop (min IenM)*
Hr J. Albers (FNLI)
Mw J. van der Bijl (MVO)*
Hr P. Blok (KIDV)
Mw R. van den Bosch (VNO-NCW)*
Hr. H. van den Brink (Papier Recycling Nederland)
Hr M. Brouwer (FNLI)*
Mw H. Crielaard (CBL)
Mw K. Bouma (NVWA)*
Hr P. Dekker (NVWA)
Hr H. Dommershuijzen (VBI)
Hr J. Duijns (Vlehan)
Mw I. Freie (VLOS)*
Mw R Gerlofsma (Douane Landelijk Kantoor)*
Mw E. de Graaf (NVGP)*
Mw P. van de Graaff (Comité van Graanhandelaren)*
Mw C. ter Haar (VBZ)*
Mw. E. Hartman (VvN)*
Hr H. Heuver (ZLTO)*
Hr R. Houkema (Foodwatch)
Mw P. Houtsma (NBC)*
Hr J. Hulleman (Jumbo)
Hr B. Janssen (DS Smith Recycling)
Mw E. Klitsie (KNVKT)*
Hr M. Koman (VPK Group)
Hr. D. Kraaijeveld (min EZ)*
Hr. R. Krabbendam (Vouwkarton Platform Nederland)

Correspondentie uitsluitend
richten aan het retouradres
met vermelding van de datum
en het kenmerk van deze
brief.

Mw L. Krul (TNO)
Hr C. Lambregts (VNP)
Hr T. Meester (min IenM)*
Mw J. Neeft (NRK Verpakkingen)
Mw B. Niemans (NZV)
Hr P. van Ostaijen (Golfkarton)
Mw M. Otten (JS Polak/NVS)
Mw I. van de Pas (Ahold) – Vervangen door mw A. Schop
Hr S. Peters (NZO)*
Hr M. Pols (SGS) – vervangen door Hr P. van Beek
Mw N. Quaedvlieg (Groentenfruihuis)
Hr H. Rang (VWS/VGP)
Hr M. Reuderink (Koninklijke KVGO)
Hr A. Rietveld (RIVM)*
Hr G. de Rooij (FNLI)
Hr. De Roos (Vlehan)
Hr M. Selbaek (DS Smith)
Hr T. Stijnen (SABIC)*
Hr V. Sannes (min VWS/VGP)
Hr H. van Schaik (Kartonages/flexibele verpakkingen)
Hr A. Schanssema (NRK)*
Mw A. Sluer (VVVF)*
Mw E. Spies (FNLI)*
Mw K. van de Stadt (KIDV)*
Mw J. de Stoppelaar (NVWA)*
Hr W. Tieltjes (Smurfit Kappa)
Mw T. Tiemersma (DSM)*
Hr H. Uitslag (Consumentenbond)*
Mw B. van de Ven (RIVM)
Mw J. Vermeulen (FNLI)*
Mw A. Vilorio (min VWS/VGP)
Mw W van der Vossen (Voedingscentrum)
Hr M. de Vreeze (NEN)
Hr P. Wolfs (NZO) – vervangen door hr J. Stark
Hr G. Wolterink (RIVM)*
Mw M. Wouters (RIVM)*

* = Afwezig

1. Voorstelronde en vaststelling agenda

De voorzitter opent de vergadering en er volgt een voorstelronde.

2. Mededelingen

De voorzitter benadrukt dat het ROW een openbare vergadering is waar alle partijen de mogelijkheid krijgen om hun mening te geven en informatie uit te wisselen. Vervolgens is het aan het ministerie van VWS om te bepalen wat er verder gaat gebeuren. Wat er besproken wordt tijdens het ROW is geen geheim en de verslaglegging wordt gepubliceerd op www.row-minvws.nl. Om het open en

transparante karakter te kunnen behouden wordt er verondersteld dat ROW-deelnemers niet actief de media opzoeken met informatie die nog besproken moet worden in een ROW-vergadering.

3. Stand van zaken minerale oliën en verder aanpak

Rang heeft voor dit overleg een notitie geschreven over wat er momenteel allemaal bekend is en wat er al gedaan wordt op het gebied van minerale oliën, als basis voor de discussie en de uitwisseling van informatie tijdens dit overleg. Hiervoor heeft hij gesprekken gevoerd met diverse organisaties. Er is nog veel onduidelijkheid over de schadelijkheid en het blijkt erg lastig om de juiste gehalten te meten. Rang hoort graag van de ROW-deelnemers welke ideeën er zijn over hoe dit probleem aangepakt kan worden. Vervolgens zal de minister van VWS worden geïnformeerd en zal zij besluiten wat de verdere aanpak wordt. De Kamer wordt hierover geïnformeerd.

Reurderink vraagt hoe het staat met de Europese regelgeving op dit gebied. Rang antwoordt dat er in Brussel veel gesproken is over minerale oliën in voedingsmiddelen. Verpakkingen en drukinkt op de verpakking zijn belangrijke bronnen. De Commissie is zich bewust dat migratielimieten en kwaliteitseisen aan drukinkten een bijdrage aan de oplossing van het probleem zouden kunnen leveren. Om een beter inzicht te krijgen in de problematiek heeft de Commissie een monitoring van voedingsmiddelen voorgesteld. De Commissie heeft aangekondigd te gaan werken aan een conceptverordening voor bedrukte voedselcontactmaterialen en drukinkt.

Normen en richtwaarden

Neeft vult aan dat voedselcontactmaterialen in ieder geval moeten voldoen aan de Europese verordening 1935/2004, ook karton en papier. Deze verordening bevat wel normen, maar zijn niet gespecificeerd behalve dat het veilig moet zijn.

Toxicologie

Rang geeft aan dat aan het RIVM is gevraagd om aanvullende informatie te verzamelen. Van de Ven kan hier nog niet veel over melden. Alle ontwikkelingen worden bijgehouden en de EFSA opinie uit 2012 is redelijk duidelijk. Er is in de tussentijd weinig nieuwe informatie bij gekomen.

Analysemethodes

Dekker licht toe dat het Rikilt en NVWA gezamenlijk kijken naar analysemethodes; het Rikilt specifiek op voedsel en de NVWA op voedselcontactmaterialen. De opmerking in de notitie over het ontbreken van capaciteit klopt, maar het heeft ook te maken met de beschikbaarheid van een gevalideerde methode. Rang geeft aan dat de kwaliteit van uitgevoerd onderzoek ook regelmatig terugkwam in de gesprekken die hij heeft gevoerd. De vraag is wie dit kan analyseren en hoe betrouwbaar de resultaten zijn. Labs zullen moeten kunnen aantonen dat de resultaten betrouwbaar zijn.

Stark vraagt of er afstemming is met Europese referentielabs. Dekker antwoordt dat er overleg is tussen de labs die hiermee bezig zijn en dat er contact is met verschillende lidstaten. Rang vult aan dat dit besproken is tijdens afgelopen Commissiewerkgroep. De aankomende monitoring die de Commissie wil uitvoeren betreft een aanbeveling en geen verplichting. Het is nog niet duidelijk hoeveel lidstaten hier ook daadwerkelijk mee aan de slag gaan. Nederland in ieder geval wel.

Viloria weet te melden dat er tot nu toe vier lidstaten mee doen, mogelijk komen er nog meer. De monitoring wordt Europees gecoördineerd door JRC (Joint Research Centre) en er komt een taskforce waarvoor de lidstaten zich kunnen aanmelden om de analyse en bemonstering zoveel mogelijk te harmoniseren.

De Vreeze geeft aan dat er volgend jaar een Europese norm komt voor een analysemethode om de hoeveelheid minerale oliën in vetten te kunnen bepalen, bijvoorbeeld voor mayonaise en margarine. Voor het analyseren van migratie vanuit verpakkingsmateriaal naar voedsel is nog geen gevalideerde methode. De Europese Commissie is bezig met een mandaat aan CEN om dit te ontwikkelen. Rang geeft aan dat de norm die volgend jaar uitkomt is voortgekomen uit fraudezaken en gericht zijn op het analyseren van hogere waarden aan minerale oliën dan waar we het hier over hebben. De Vreeze antwoordt dat de methode misschien toch bruikbaar kan zijn. Reurderink vraagt of de methode een onderscheid kan maken tussen minerale oliën en van nature aanwezige koolwaterstoffen (alkanen). De Vreeze antwoordt dat dit kan, maar wel via een verwijzing naar andere confirmatiemethoden. Het is inderdaad opletten wat je meet omdat sommige elementen kunnen voorkomen als minerale olie en als natuurlijke olie. Reurderink raadt aan om te kijken naar het isotopenniveau om te bepalen wat de bron is. De Vreeze weet niet of dat mogelijk is met deze methode.

Lambregts vraagt of er al duidelijkheid is over het pad naar een goede analysemethode. Dekker antwoordt dat de interpretatie van de resultaten (de chromatogrammen) erg belangrijk is, maar ook technisch erg lastig en dat hier het grootste probleem zit.

Aanpak door de voedingsmiddelenindustrie

Rang licht toe dat er verschillende aanbevelingen aan levensmiddelenbedrijven zijn gemaakt. De rol van de FNLI is het informeren en stimuleren van bedrijven. Hij vraagt zich af in hoeverre de aanbevelingen worden opgevolgd. De Rooij antwoordt dat dit moeilijk te zeggen is omdat hier commerciële overwegingen bij komen kijken. Daarnaast zijn er altijd koplopers en achterblijvers. Hij pleit voor een aanpak bij de bron en maatregelen zoveel mogelijk op Europees niveau. Rang begrijpt dit, maar wil ook kijken naar wat er vanuit VWS gedaan kan worden om dit probleem aan te pakken. Hierbij wordt uiteraard contact gezocht met andere departementen die hierin een rol spelen.

Albers deelt mee dat de laatste 10 jaar een enorme daling is geweest van minerale oliën in drukinkten voor voedingsmiddeltoepassingen. De meeste oliën die nu gebruikt worden zijn natuurlijke oliën.

Van den Brink vraagt of in de aanbeveling van de FNLI ook rekening is gehouden met duurzaamheid. Mogelijk kan er rekening worden gehouden met verpakkingen die te recylen zijn en ook minerale oliën tegenhouden. De Rooij antwoordt dat duurzaamheid ook een belangrijk onderwerp is, maar dat voedselveiligheid voor gaat. De ervaring is dat verpakkingen met een coating niet goed te recylen zijn.

Van den Brink geeft aan dat verschillende papierfabrikanten producten hebben met barrières die geschikt zijn voor recycling. Dit zou meegenomen kunnen worden in de voorlichting aan bedrijven. De Rooij is het niet eens met deze benadering van het probleem. Waarom zouden bedrijven duurdere verpakkingen moeten gebruiken als het probleem ook op een andere manier op te lossen is. Van den Brink onderschrijft dat het nemen van maatregelen aan de verontreinigingsbron het meest effectief is. Maar mocht gekozen worden voor barrières dan pleit hij voor recyclebare varianten.

Neeft geeft aan dat het gebruik van gerecycled kunststof zeer streng gereguleerd is. Er kan altijd een functionele barrière worden toegevoegd, los van het papier, als binnenzak.

Er volgt een discussie over de verontreiniging van de verpakking vanuit het product. Rang geeft aan dat een product in een eerder stadium in de keten al verontreinigd kan zijn geraakt; het nemen van verpakkingsmaatregelen is in dat geval zinloos. Het is een probleem waar we gezamenlijk uit moeten komen. Functionele barrières zijn een mogelijke oplossing maar kunnen ook nieuwe problemen creëren in verband met recycling. De vraag is of het een verstandige oplossing is en of de effectiviteit ervan voldoende duidelijk is.

Albers geeft aan dat er meerdere factoren meespelen bij het effect van een barrière. Ze zouden allemaal getest moeten worden in relatie tot de houdbaarheid van het product.

Stark merkt op dat het probleem aan de achterkant wordt besproken. Een dubbele en duurdere verpakking is geen goede oplossing voor het migratieprobleem.

Quaedvlieg is van mening dat papier en karton geen minerale oliën dienen te bevatten. Ze vraagt of de verpakkingsindustrie al een idee heeft hoe dit aan te pakken. Reurdink antwoordt dat in de papier- en kartonstromen alles bij elkaar komt, zowel voedsel als non-food plus andere bronnen van verontreiniging. Dit is lastig om op te lossen. Rang vult aan dat het niet zozeer gaat om de gehalten in papier en karton, maar om de migratie naar het voedsel. Zo wordt er ook gekeken naar een oplossing met absorbers in de verpakking die alle minerale oliën opnemen.

De Rooij geeft aan dat er plantaardige alternatieven zijn voor drukinkt. De FNLI leden zullen hier naar gaan vragen. Misschien is dit ook voor andere bronnen een optie om te gebruiken. Laten we er vooral op letten dat we geen nieuwe problemen gaan creëren. Neeft vraagt of dit een oproep is tot vers papier en karton. De Rooij antwoordt dat dit inderdaad ook gebruikt wordt.

Aanpak detailhandel

Crielaard vult aan dat sommige ketens normen hebben gesteld of op een andere manier werken aan het probleem, bijvoorbeeld door het gebruik van 'virgin' papier. Ze was wel verbaasd over de eerste alinea in het stuk over de aanpak van de detailhandel. Iedere partij heeft namelijk zijn eigen verantwoordelijkheid; de verantwoordelijkheid van de producent moet niet naar de detailhandel worden verschoven. Ze mist nog een stukje over communicatie en het delen van kennis. Ze begrijpt dat dit lastig is omdat het vaak gevoelige informatie betreft, maar daar zou misschien wat op bedacht kunnen worden. Neeft heeft onderzoeksresultaten aangeleverd bij het RIVM, dit zou eventueel een tussenpersoon kunnen zijn.

De voorzitter wijst op de wijze waarop de producentenverantwoordelijkheid in de kunststofindustrie is geregeld; de leveranciers hebben de verplichting om de keten te informeren over mogelijke gevaren en het juiste gebruik. Rang geeft aan dat er gekeken wordt of dit breder toegepast kan worden. Ook fabrikanten van andere verpakkingsmaterialen zouden dan moeten aangeven wat de materiaaleigenschappen zijn en hoe het zich bijvoorbeeld gedraagt tijdens opslagcondities.

Van Schaik vult aan dat voor vouwkarton er een checklist is opgesteld waarin staat naar welke elementen je als verpakkingsproducent en klant samen naar moet kijken. Dit gaat per product. Goede afspraken maken met elkaar is belangrijk.

Aanpak leveranciers verpakkingsmaterialen

Van den Brink geeft aan dat oud papier en karton een wereldmarkt is. Het is goed om deze dimensie van het probleem mee te nemen in de notitie.

Van Schaik vult nog aan dat voedingsmiddelen die verpakt zijn met een extra barrière van zichzelf al verontreinigd kunnen zijn. Verder kan bij opslag sprake zijn van migratie vanuit andere daar opgeslagen producten. Of migratie optreedt is afhankelijk van de opslagcondities (m.n. tijd en temperatuur).

Dekker wijst op het onderdeel van monitoring en toezicht in de notitie. In 2017 zal er begonnen worden met onderzoek naar droge voedingsmiddelen en in 2018 naar vette. De keuze voor productgroepen is gedaan op basis van consumptiepatronen, welke producten eenvoudig te onderzoeken zijn en welke gericht zijn op kwetsbare groepen. Het betreft producten die in Nederland zijn geproduceerd en verwerkt. Als aanvulling op het toezicht wil Dekker nog meegeven dat er altijd een mogelijkheid is om op te treden als blijkt dat er een gevaar is voor de volksgezondheid.

Albers vraagt waarom de vette levensmiddelen niet in 2017 wordt getest aangezien er in 2017 ook een CEN-methode beschikbaar komt. De Rooij vraagt zich af hoe de NVWA gaat testen op droge producten als daar nog geen methode voor is.

Dekker antwoordt dat er voornamelijk gericht wordt op de ontwikkeling van een methode. Hij kent de details van het onderzoek niet, maar hij neemt aan dat deze informatie is meegenomen in de afweging. Hij zal het doorgeven aan zijn collega's.

4. Rondvraag

Van den Brink vindt het goed dat dit soort overleggen georganiseerd worden. De voorzitter geeft aan dat dit de eerste keer is dat er een overleg is georganiseerd waar zowel partijen uit de verpakkingsindustrie als uit de voedingsindustrie bij elkaar zitten. Van den Brink stelt voor om dit vaker te doen. Blok geeft aan dat het KIDV kennisbijeenkomsten organiseert die hier misschien een rol in kunnen spelen. Rang antwoordt dat hij hiervoor graag zijn medewerking wil verlenen.

Tieltjes wil nog meegeven dat als er absorbers in papier wordt verwerkt, dit om hele kleine hoeveelheden gaat. Wetstechnisch wordt het niet gezien als actieve verpakking. Het komt wel in de recyclingcyclus terecht, naar de gevolgen hiervan wordt onderzoek gedaan.

Houkema vraagt wat er gaat gebeuren na de screening van het RIVM naar de toxiciteit van minerale oliën en met welk tijdsplan. Van de Ven antwoordt dat de screening bestaat uit literatuuronderzoek. Het vervolg zal afhankelijk zijn van wat de andere lidstaten doen en wat ze aan informatie beschikbaar stellen. Het RIVM maakt hierbij actief gebruik van hun netwerk en contacten met andere lidstaten. Dit soort onderzoek naar toxiciteit kan echter lang duren en is niet goedkoop.

De voorzitter sluit de vergadering om 11.45 uur.

De secretaris,
M. Kunst